

програма реформування та розвитку Збройних сил України на період до 2005 року // Народна армія. – 2000. – 13 жовт.

7. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (стислий огляд і коментар) // Освітні аспекти реалізації цільового плану Україна – НАТО 2004 в структурах сектору безпеки держави. Матеріали та документи міжнародного семінару 14–15 грудня 2004 р. – Одеса, 2004. – С.4.

8. Смолянук В. Військова могутність України: теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990–х років): [Монографія] / Смолянук В. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. – 448 с.

9. Стратегія національної безпеки України // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

10. Военна доктрина України // <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

11. Стратегічний оборонний бюлетень України // <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>

12. Політологія: навчальний посібник / М. П. Гетьманчук, В. К. Гришук, Я. Б. Турчин та ін. – К.: Знання, 2011. – 415 с.

References

1. Vachajev V. Zavdannja vykonujut'sja, nezvazhajuchy na velyki trudnoshti // Narodna armija. – 1995. – 29 kvit.

2. Prudka N. Rozbudova Zbrojnyh syl Ukrai'ny // Visti kombatanta. – 1994. – №3. – S.49.

3. Papikjan A. L. Zbrojni syly Ukrai'ny dvadcatjato stolittja / Papikjan A. L. – L'viv: VI NU «L'viv's'ka politehnika», 1999.

4. Pro vijs'kovi formuvannja na Ukrai'ni: Postanova Verhovnoi' Rady Ukrai'ny // Golos Ukrai'ny. – 1991. – 27 serp.; Pro koncepciju oborony ta budivnytva Zbrojnyh syl Ukrai'ny: Postanova Verhovnoi' Rady Ukrai'ny // Zakonodavchi akty Ukrai'ny z pytan' vijs'kovoї sfery i derzhavnoi' bezpeky. – K., 1992. – S.7; Koncepcija oborony ta budivnytva Zbrojnyh syl Ukrai'ny // Zakonodavchi akty Ukrai'ny z pytan' vijs'kovoї sfery i derzhavnoi' bezpeky. – K., 1992. – S.8–13; Zakon Ukrai'ny «Pro Zbrojni syly Ukrai'ny» // Zakonodavchi akty Ukrai'ny z pytan' vijs'kovoї sfery i derzhavnoi' bezpeky. – K., 1992. – S.27–30.

5. Zakon Ukrai'ny «Pro oboronu Ukrai'ny» // Golos Ukrai'ny. – 1991. – 25 grud.

6. Koncepcija (osnovy derzhavnoi' polityky) nacional'noi' bezpeky Ukrai'ny // Narodna armija. – 1997. – 26 ljut.; Derzhavna programa reformuvannja ta rozvytku Zbrojnyh syl Ukrai'ny na period do 2005 roku // Narodna armija. – 2000. – 13 zhovt.

7. Strategichnyj oboronnyj bjuleten' Ukrai'ny na period do 2015 roku (styslyj ogljad i komentar) // Osvitni aspekty realizacii' cil'ovogo planu Ukrai'na – NATO 2004 v strukturah sektoru bezpeky derzhavy. Materialy ta dokumenty mizhnarodnogo seminaru 14–15 grudnja 2004 r. – Odesa, 2004. – S.4.

8. Smoljanjuk V. Vijs'kova mogutnist' Ukrai'ny: teoretyko-metodologichni zasady formuvannja i rozvytku (politologichnyj analiz dosvidu 1990–h rokov): [Monografija] / Smoljanjuk V. – K.; Irpin': VTF «Perun», 2000. – 448 s.

9. Strategija nacional'noi' bezpeky Ukrai'ny // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

10. Vojenna doktryna Ukrai'ny // <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

11. Strategichnyj oboronnyj bjuleten' Ukrai'ny // <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>

12. Politologija: navchal'nyj posibnyk / M. P. Get'mančuk, V. K. Gryshuk, Ja. B. Turchyn ta in. – K.: Znannja, 2011. – 415 s.

Golik M. M., Ph.D., Associate Professor, Department of Human Sciences, National Academy of Land Forces named after Hetman Sahaidachny (Ukraine, Lviv), mycolca@gmail.com

Transformation of the Armed Forces of Ukraine during the formation and development of Ukrainian independence (1991–2007)

The article highlights the historical process of transformation of the Armed Forces of Ukraine specified period and its impact on the present, because of the latest threats to national security. In particular, the questions of formation of legal base of the Armed Forces of Ukraine, reducing their numbers, the transformation of species, arms and function in a democratic state.

Keywords: Transformation Armed Forces of Ukraine, national Safety, Reforming.

* * *

УДК 930.1(477)«1991»:94(477)«16»:929 Хмельницький

Степанчук Ю. С.,
докторант, Черкаський національний університет
ім. Богдана Хмельницького (Україна, Черкаси), iier@
inbox.ru

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ОБРАЗУ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У МАТЕРІАЛАХ РЕСПУБЛІКАНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ ЧИТАНЬ «УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА: ВИТОКИ ТА ШЛЯХИ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ»

Проаналізовано суспільно-політичний та військовий образ Б. Хмельницького, який постав у Матеріалах республіканських історичних читань «Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку». Історіографічне значення досліджуваного наукового збірника полягає в тому, що його матеріали стали однією з відправних точок у розробці новітньої національної історіографічної концепції революційних подій середини XVII ст. Закцентовано увагу, зокрема, на переосмисленні місця й ролі керівника Національно-визвольної війни середини XVII ст. в історії українського народу.

Ключові слова: Богдан Хмельницький, гетьман, Українська козацька держава, історіографія, збірник наукових праць.

Нині у суспільній свідомості українців образ Б. Хмельницького безпосередньо пов'язаний із Українською козацькою державою середини XVII ст., що є заслугою багатьох вітчизняних істориків останніх десятиліть. Але довгий час постать Б. Хмельницького була лише символом соціальної боротьби проти шляхетської Польщі та «добровільного» возз'єднання України з Росією. Революційне переосмислення нав'язаного комуністичною ідеологією стереотипу великого гетьмана розпочалося наприкінці 1980–х – початку 1990–х років. Про відродження національної історіографії, переосмислення її методології та фактори зміни образу Б. Хмельницького на межі 1980–90–х років XX ст. йдеться у досліджуваних публікаціях [1; 2].

Метою пропонованої статті є узагальнення рис образу Б. Хмельницького, окресленого у Матеріалах республіканських історичних читань «Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку».

У перше десятиліття після проголошення незалежності України однією з форм організації наукової роботи, способів трансформації суспільної свідомості щодо подій середини XVII ст. та постаті Б. Хмельницького стало проведення Всеукраїнських історичних читань «Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку». Значний історіографічний інтерес викликають Республіканські історичні читання, проведені напередодні проголошення державного суверенітету України на базі Черкаського державного педагогічного інституту у квітні 1991 року. У науковому заході взяли участь близько сорока вітчизняних учених, фахові висновки яких стали базовими для нової концепції історичної освіти та хрестоматійними при написанні новітніх підручників з історії України.

У збірнику наукових статей, виданому за результатами фахового обговорювання, чіткою історіографічною новизною стало уніфіковане застосування синонімічного ряду «Українська козацька держава», «Козацька держава», «Національна держава», «Українська держава», «українська середньовічна державність», «Українська феодальна держава», «Українська козацька республіка», «Гетьманщина». На сторінках наукового збірника широко використані праці донедавна заборонених чи напівофіційних істориків М. Грушевського, І. Крип'якевича, О. Апанович,

В. Голобуцького, С. Томашівського, Н. Полонської–Василенко, М. Максимовича, В. Липинського, Д. Яворницького, О. Скальковського, Д. Дорошенка, Л. Окиншевича, О. Оглоблина.

У статті «Україна і Росія в другій половині XVII–XVIII ст.: самобутність та інтеграція» В. А. Смолій вказав на ознаки держави, які мала Гетьманщина – республіканську політичну систему, особливий територіальний поділ, судову владу, організацію війська, самостійну зовнішню політику, фінансову систему тощо. За науковими умовиводами В. А. Смолія щодо української державності середини XVII ст. простежується постать фундатора Української козацької держави, трагічний вибір якого спричинив зникнення цієї держави. Історик називає Б. Хмельницького сильною особистістю, з якою мав рахуватися царський уряд, хоча у своїх відносинах з гетьманом він став на шлях інкорпорації України до складу Російської держави. Описуючи складні стосунки гетьмана з царським урядом, В. А. Смолій показав, що Хмельницький не боявся йти на конфронтацію з царизмом [3, с. 6]. Він не став маріонеткою у політичних планах московських вельмож.

В. А. Смолій зазначив, що Україна увійшла до складу Росії на правах широкої політичної автономії. «Березневі статті» визнавали існування Української козацької держави, у них простежується політична, економічна і воєнна самостійність України. Проте, зазначив вчений, у складі монархічної, абсолютистської Російської держави Україна з її республіканською, демократичною формою правління не мала перспективи для свого розвитку [3, с. 6].

На думку В. С. Степанова, Українська держава, що утворилася на території Брацлавського, Київського та Чернігівського воеводств, була неспроможна власними силами здобути незалежність. Б. Хмельницький пішов на укладання Переяславського договору з Росією, щоб спільними зусиллями розгромити Річ Посполиту, паралізувати ворожі наміри Кримського ханства і домогтися возз'єднання усіх українських земель у межах Української козацької республіки [3, с. 6].

О. Б. Головка назвав Гетьманат апогеєм української середньовічної державності, віднісши його фундатора до найвидатніших особистостей української історії. На думку О. Б. Головка, важливою проблемою молодого державності України була відсутність в умовах середньовічних християнських уявлень власної легітимної монархічної династії, здатної об'єднати українське середньовічне суспільство на створення власної держави [5, с. 23].

Проблему спадковості влади в Українській козацькій державі означив й І. В. Верба, який показав, що бажання Хмельницького зробити посаду гетьмана спадковою для своїх синів було не його забаганкою, а нагальною необхідністю рівноправного політичного існування Української держави в умовах існуючих сусідніх монархій. І. В. Верба зазначив, що Хмельницький впродовж війни з Польщею здобув собі такий авторитет, що влада його була фактично непорушною. За таких умов в руках гетьмана була зосереджена вся повнота влади, як щодо вирішення внутрішніх справ держави, так і зовнішньої її політики, яку він проводив самостійно і незалежно. На переконання історика,

гетьман й сам розумів своє виключне становище. Зокрема, у розмові з російськими послами у 1649 році він відзначив, що «волею Божою послідному в чоловіцях мені звелено над Військом Запорозьким і над Білою Руссю у війні цій начальником бути і над ляхи і над Литвою перемогу мати», а польським послам Хмельницький заявив, що став єдиновладцем і самодержцем Русі [6, с. 80].

Перспективною для подальших досліджень стала тема статті О. В. Русіної, що акцентована на континуїтеті української середньовічної державності. Авторка аргументовано довела, що створена Хмельницьким козацька держава є не що інше, як логічне продовження державотворчих традицій Київської Русі, Галицько–Волинської держави, Київської землі литовського періоду [7, с. 27].

Те, що Б. Хмельницький при розбудові держави використав попередній державотворчий досвід, доводить й М. П. Сас. Характеризуючи діяльність П. Сагайдачного, дослідник відзначає, що протягом першої чверті XVII ст. спостерігається безпрецедентний ріст політико–адміністративного впливу Запорозької Січі на Подніпров'я. Саме названий регіон українських земель набував значення територіального, політичного, частково економічного й ідеологічного плацдарму козацької держави, що народжувалася [8, с. 39].

А. О. Губрик назвав Українську державу середини XVII ст. послідовницею Запорозької Січі [9, с. 85]. В. І. Яременко певен, що Українська козацька держава, яка створювалася майже на «голому місці» внаслідок тривалого занепаду державницьких традицій, поповнила скарбницю світового політичного досвіду [10, с. 117]. В. М. Гром та В. І. Цибульський відзначили організаторську і військово–політичну діяльність Б. Хмельницького у створенні Української козацької держави, але зазначили, що гетьман зазнав у ході війни значної еволюції свого світогляду, змінювались його плани, не відразу виникла і програма державного будівництва [11, с. 122]. В. С. Степанов вказав, що саме політичний курс Б. Хмельницького, який передбачав звільнення від іноземного поневолення і створення незалежної національної держави в етнографічних межах України, відіграв провідну роль у формуванні політичної самосвідомості майбутніх гетьманів України, зокрема, П. Дорошенка [3, с. 28].

Публікація І. С. Стороженка розкрила образ Б. Хмельницького як талановитого воєначальника. Реконструюючи перші перемоги козацького війська, І. С. Стороженко з'ясував, що битва на Жовтих Водах розпочалася як зустрічна битва, битва під Корсунем – як битва з ворогом, який від неї ухилився, а битва під Пилявцями – як взірець повної деморалізації ворога. Історик довів, що в основі задуму Жовтоводської битви було розгромити ворога по частинах, Корсунської – перекрити йому шлях до відступу, а Пилявецької – створити психологічну кризу у його війську. У підготовці і проведенні Пилявецької битви яскраво проявилась концепція виснажливої війни, яку обрав Б. Хмельницький, як основний засіб боротьби з ворогом. Реставрація перших битв показала, що перемоги Б. Хмельницького були забезпечені тактичною перевагою української армії над польською за рахунок поєднання козацької піхоти з татарською кіннотою [12, с. 73].

Н. М. Божко, Л. В. Цубов, В. Д. Яремчук зробили порівняльний історіографічний аналіз наслідків облоги Львова та походу козацького війська на Галичину. Дослідники сформулювали та намагалися розкрити й до сьогодні спірне питання: чому, незважаючи на сприятливі умови, – розгром польських військ, піднесення стихійного народного руху – Хмельницький вже тоді не довів справу до визволення українського народу? Дослідники обґрунтували тезу, що на той час Хмельницький не міг поступити інакше, не маючи реальної сили, щоб утворити незалежну державу [13, с. 47].

В аналізованій збірці наукових праць виразно простежується й інший образ польської політичної еліти. До 1990-х років історіографічний образ польської знаті представлявся, великою мірою, образом, сформованим у радянському історично-пропагандистському фільмі «Богдан Хмельницький» режисера І. Савченка. В ньому історичне керівництво Речі Посполитої приймає політичні рішення, керуючись не логікою подій та здоровим глуздом, а стихією власних егоїстичних чи меркантильних почуттів. У даному збірнику вітчизняні історики, руйнуючи радянські художні та історіографічні стереотипи, сформували якісно новий політичний образ тодішньої польської правлячої еліти. Науковці неупереджено засвідчили, що Б. Хмельницький розпочав боротьбу проти розумного, досвідченого, вірного своїм державним та становим ідеалам супротивника.

П. В. Пиріг, оцінюючи внесок Б. Хмельницького у розбудову Козацької держави, підкреслив, що на території України, яка звільнювалася у ході війни 1648–1654 років з під влади шляхетської Речі Посполитої, відбувався процес складання української державності, формувалася новий апарат. Важливою складовою частиною цього апарату являвся новий адміністративно-військовий поділ території краю [14, с. 65].

М. С. Сигидин, досліджуючи адміністративний устрій подільських земель у період війни, зазначив, що перші згадки про запровадження Б. Хмельницьким на визволених українських територіях органів козацького управління датуються кінцем 1648 року, де Б. Хмельницький призначав полковників, сотників і отаманів, які виконували, окрім військових, і адміністративні функції. М. С. Сигидин навів слова Б. Хмельницького, сказані польським комісарам у лютому 1649 року, які свідчать, що територія Поділля входила в плани державного будівництва Б. Хмельницького: «За кордон на війну не піду, на турків і татар шаблі не підніму, досить маю на Україні, на Поділлі й Волині» [15, с. 58].

Цікавою й вперше оприлюдненою стала інформація про родинні зв'язки гетьмана, його відношення до близької рідні та своїх дітей. І. В. Верба показав, що при здійсненні власних задумів Хмельницький опирався на своїх родичів, для яких він проводив активну протекціоністську політику. Так, племінник гетьмана Павло Яненко–Хмельницький став київським полковником. Невідомий на ім'я брат Б. Хмельницького був полковником в Сосниці. Шуринами Хмельницького були ніжинський полковник Іван Золотаренко та священник Федір Радкевич, який став духовником гетьмана. Племінник Хмельницького Прокіп Бережецький став

генеральним суддею. Третя дружина Б. Хмельницького Ганна мала в Чигирині навіть свій двір; її штат складався із знатних жінок. Вона сама видавала універсали. Її універсал Густинському монастиреві 22 липня 1655 року підписаний «Гетьманова Анна Богданова Хмельницька», а поруч – печатка та родовий герб «Абданк» [6, с. 81]. І. В. Верба стверджує, що свого сина Тимоша гетьман змалку почав готувати до вищих козацьких посад: брав його у воєнні походи, наказував бути присутнім на аудієнціях іноземних послів. Щоб надати синові особливої ваги, Хмельницький у 1652 році одружив його з Розандою, дочкою молдавського господаря Василя Лупула, тим самим породичавшись з монархічною династією. З усього було видно, зазначає І. В. Верба, що Тимоша Хмельницький готував у свої спадкоємці. Але смерть сина у 1653 році порушила плани гетьмана. Проте, відчуваючи наближення смерті, Б. Хмельницький провів обрання свого наступника – молодшого сина Юрія, слабовольного та хворобливого юнака. Генеральна Рада його обрала, але вчинила це, зазначає історик, виключно під впливом Б. Хмельницького [6, с. 82].

Передача гетьманської булави спадково, без виборів була новим явищем в історії Гетьманщини і викликала опозицію, що значно ослабило Гетьманщину й стало однією з причин великої Руїни.

П. А. Горішний опублікував результати археологічних досліджень в Чигирині й Суботіві, що значно розширили уявлення про повсякденне життя та доповнили образ Б. Хмельницького. Так, досліджуючи оборонні споруди Суботівського замка, де жив Б. Хмельницький, було знайдено рештки великої кам'яної споруди – ймовірно, зазначає П. А. Горішний, палацу Б. Хмельницького. Тут відкрито велику напівземлянку з обгорілими дерев'яними конструкціями, знайдений розвал печі з великою кількістю орнаментованих кахлів з рельєфним геометричним та рослинним орнаментом. Знайдено окремі фрагменти кахлів із зображенням козака на коні. П. А. Горішний, посилаючись на письмові свідчення, доводить, що такими кахлями була оздоблена піч у світлиці Б. Хмельницького [16, с. 114].

Окремі праці вищезазначеного збірника присвячені питанням історіографії Української козацької держави XIX – початку XX ст. Зокрема, В. М. Гром та В. І. Цибульський узагальнили образ Б. Хмельницького у праці Д. Дорошенка «Нарис історії України», що вперше вийшла у Варшаві у 1932 році. Історики довели, що Д. Дорошенко показав еволюцію світогляду Б. Хмельницького від стихійного виразника народного невдоволення свавіллям польської влади до усвідомлення ним необхідності створення Української держави [11, с. 122]. Д. Дорошенко, як представник державницького напрямку в українській історіографії, зазначав, що при всій критиці до постаті Б. Хмельницького треба визнати, що саме він поєднав перервану ще у середні віки нитку української державності. Створена ним Українська козацька держава знову впровадила український народ у сім'ю самостійних народів із власним національним життям [11, с. 123].

Прихована раніше історіографічна спадщина проблем української державності та державотворчий

образ Б. Хмельницького висвітлені у публікаціях В. М. Матях [17], Я. О. Федорук [18], С. Г. Водотики, Л. А. Севилюк [19].

Отже, республіканські історичні читання «Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку» стали однією з відправних точок у розробці новітньої національної історіографічної концепції революційних подій середини XVII ст. й створенні нового суспільно-політичного та військового образу Б. Хмельницького.

Список використаних джерел

1. Степанчук Ю. С. Тема державності України другої половини XVII – XVIII ст.: за матеріалами «Українського історичного журналу» (кінець – 80-х – серпень 1991 року) / Ю. С. Степанчук // Український селянин. Збірник наукових праць Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2010. – Вип.12. – С.37–39.
2. Степанчук Ю. С. Відродження національної історіографії та фактори зміни образу Богдана Хмельницького на межі 80–90-х рр. XX ст. / Ю. С. Степанчук // Емінак. Науковий шквартальник №3 (15) липень–вересень. – том 4. – Київ–Миколаїв, 2016. – С.53–60.
3. Смолий В. А. Україна і Росія в другій половині XVII–XVIII ст.: самотність та інтеграція. Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку / В. А. Смолий // Матеріали республіканських історичних читань. Збірник наукових статей. – Черкаси, 1991. – Вип.1. – С.5–12.
4. Степанков В. С. Програма державного будівництва гетьмана України Петра Дорошенка / В. С. Степанков // Там само. – С.27–34.
5. Головка О. Б. Київська Русь і українська середньовічна державність / О. Б. Головка // Там само. – С.17–23.
6. Верба І. В. Ідея спадковості влади в Українській козацькій державі (друга половина XVII–XVIII ст.) / І. В. Верба // Там само. – С.79–85.
7. Русина О. В. Традиція державності на Київщині у XIII–XIV ст. / О. В. Русина // Там само. – С.23–27.
8. Сас М. П. Конфесійна політика Петра Сагайдачного на початку 20-х рр. XVII ст. в контексті тогочасних суспільно-політичних і державотворчих процесів на Україні / М. П. Сас // Там само. – С.36–42.
9. Губрик А. О. Запорозька Січ і формування органів суду в українській державі / А. О. Губрик // Там само. – С.85–87.
10. Яременко В. І. Тенденції розвитку Української козацької держави в порівняльному аспекті / В. І. Яременко // Там само. – С.117–119.
11. Гром В. М. Богдан Хмельницький і Визвольна війна 1648–1654 у «Нарисах історії України» Д. Дорошенка / В. М. Гром, В. І. Цибульський // Там само. – С.119–126.
12. Стороженко І. С. Проблеми дослідження військового мистецтва Української козацької держави / І. С. Стороженко // Там само. – С.71–74.
13. Божко Н. М. До питання про історію походу Б. Хмельницького у Галичину та облога Львова (1648 р.) / Н. М. Божко, Л. В. Цубов, В. Д. Яремчук // Там само. – С.42–48.
14. Пиріг П. В. До питання про Ніжинський полк у роки Визвольної війни українського народу / П. В. Пиріг // Там само. – С. 65–71.
15. Сигидин М. С. Зміни в адміністративному устрою подільських земель періоду Визвольної війни / М. С. Сигидин // Там само. – С.56–62.
16. Горішний П. А. Археологічні дослідження в Чигирині й Суботіві / П. А. Горішний // Там само. – С.112–117.
17. Матях В. М. Висвітлення на сторінках «Киевской старини» деяких аспектів відносин України з Росією та Річчю Посполитою в кінці XVI–XVII ст. / В. М. Матях // Там само. – С.126–131.
18. Федорук Я. О. Національно-державна ідея Б. Хмельницького в українській історіографії XIX ст. / Я. О. Федорук // Там само. – С.131–137.
19. Водотика С. Г. Вивчення проблеми української державності в перше післяжовтнєве десятиліття / С. Г. Водотика, Л. А. Севилюк // Там само. – С.137–145.

References

1. Stepanchuk Yu. S. Tema derzhavnosti Ukrainy drugoi poloviny XVII–XVIII st.: za materialamy «Ukrainskoho istorychnoho zhurnalu» (kinets – 80–kh – serpen 1991 roku) / Yu. S. Stepanchuk // Ukrainyski selianyn. Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho natsionalnoho universytetu im. B. Khmelnytskoho. – Cherkasy, 2010. – Vyp.12. – S.37–39.
2. Stepanchuk Yu. S. Vidrozhennia natsionalnoi istoriografii ta faktory zminy obrazu Bohdana Khmelnytskoho na mezhi 80–90–kh rr. XX st. / Yu. S. Stepanchuk // Eminak. Naukovyi shchokvartalnyk №3 (15) lypen–veresen. – tom 4. – Kyiv–Mykolaiv, 2016. – S.53–60.
3. Smolii V. A. Ukraina i Rosiia v druii polovyni XVII–XVIII st.: samobutnist ta intehratsiia. Ukrainka kozatska derzhava: vytoky ta shliakhy istorychnoho rozvytku / V. A. Smolii // Materialy respublikanskykh istorychnykh chytan. Zbirnyk naukovykh statei. – Cherkasy, 1991. – Vyp.1. – S.5–12.
4. Stepankov V. S. Prohrama derzhavnogo budivnytstva hetmana Ukrainy Petra Doroshenka / V. S. Stepankov // Tam samo. – S.27–34.
5. Holovko O. B. Kyivska Rus i ukrainska serednovichna derzhavnist / O. B. Holovko // Tam samo. – S.17–23.
6. Verba I. V. Ideia spadkovosti vlady v Ukrainskii kozatskii derzhavi (druga polovyna XVII–XVIII st.) / I. V. Verba // Tam samo. – S.79–85.
7. Rusina O. V. Tradytiia derzhavnosti na Kyivshchyni u XIII–XIV st. / O. V. Rusina // Tam samo. – S.23–27.
8. Sas M. P. Konfesiina polityka Petra Sahaidachnoho na pochatku 20–kh rr. XVII st. v konteksti tohochasnykh suspijno–politychnykh i derzhavotvorchykh protsesiv na Ukraini / M. P. Sas // Tam samo. – S.36–42.
9. Hubryk A. O. Zaporoska Sich i formuvannia orhaniv sudu v ukrainskii derzhavi / A. O. Hubryk // Tam samo. – S.85–87.
10. Yaremenko V. I. Tendentsii rozvytku Ukrainskoi kozatskoi derzhavy v porivnialnomu aspekti / V. I. Yaremenko // Tam samo. – S.117–119.
11. Hrom V. M. Bohdan Khmelnytskyi i Vyzvolna viina 1648–1654 u «Narysakh jistorii Ukrainy» D. Doroshenka / V. M. Hrom, V. I. Tsybulyskyi // Tam samo. – S.119–126.
12. Storozhenko I. S. Problemy doslidzhennia viiskovoho mystetstva Ukrainskoi kozatskoi derzhavy / I. S. Storozhenko // Tam samo. – S.71–74.
13. Bozhko N. M. Do pyttannia pro istoriiu pokhodu B. Khmelnytskoho u Halychynu ta obloha Lvova (1648 r.) / N. M. Bozhko, L. V. Tsubov, V. D. Yaremchuk // Tam samo. – S.42–48.
14. Pyrih P. V. Do pyttannia pro Nizhynskyi polk u roky Vyzvolnoi viiny ukrainskoho narodu / P. V. Pyrih // Tam samo. – S.65–71.
15. Syhydyn M. S. Zminy v administratyvnomu ustroiu podilskykh zemel period Vyzvolnoi viiny / M. S. Syhydyn // Tam samo. – S.56–62.
16. Horishnyi P. A. Arkheolohichni doslidzhennia v Chyhyryni i Subotovi / P. A. Horishnyi // Tam samo. – S.112–117.
17. Matiakh V. M. Vysvitlennia na storinkakh «Kievskoi stariny» deyakykh aspektiv vidnosyn Ukrainy z Rosiieiu ta Richchiu Pospolytoiu v kintsi XVI–XVII st. / V. M. Matiakh // Tam samo. – S.126–131.
18. Fedoruk Ya. O. Natsionalno–derzhavna ideya B. Khmelnytskoho v ukrainskii istoriografii XIX st. / Ya. O. Fedoruk // Tam samo. – S.131–137.
19. Vodotyka S. H. Vychennia problemy ukrainskoi derzhavnosti v pershe pislizhovtneve desiatylittia / S. H. Vodotyka, L. A. Seviulyk // Tam samo. – S.137–145.

Stepanchuk Y. S., doctoral candidate of National University of Cherkasy (Ukraine, Cherkasy), iiep@inbox.ru

The formation of new emage of Bohdan Khmelnytsky in the materials of republican historical readings «The Ukrainian Cossack state: sources and ways of historical development»

The proposed article analyzed socio-political and military image of Bohdan Khmelnytsky, who had appeared in the Materials of republican historical readings: «The Ukrainian Cossack state: sources and ways of historical development». The historiographical value of the research of the collection is that its materials have become one of the main points in developing the new national historiographical concept of revolutionary events of the middle of XVII. It is accented on the reconsideration of place and role of the head of the National liberation war of the middle of XVII in the history of Ukrainian people.

Keywords: Bohdan Khmelnytsky, hetman, Ukrainian Cossack state, historiography, collection of scientific works.

* * *